

La devastació de la paraula

LLUÍS LLORT

NARRATIVA

Vicent Usó, *Crònica de la devastació*. Premi Andròmina de narrativa dels 31 premis Octubre. 3 i 4. València, 2002.

Ens tornem a trobar davant l'amenaça d'un conflicte bèl·lic d'escala mundial. És una amenaça cíclica, però que en dues ocasions en el segle XX es va concretar i va provocar milions de morts i seqüeles de tota mena que encara ens porten ecos llunyans. Uns ecos, però, que reverberen fins a provocar-nos un dolor en la memòria (i en el present) si hi afegim l'experiència de la Guerra Civil. Les lluites, les guerres contra nosaltres mateixos, contra fragments de la nostra personalitat amb què ens mantenim en conflicte, intenten aconseguir un resultat positiu, una superació, un triomf. Les guerres que s'inicien més enllà de la frontera que marca la nostra pell com a individus, no es guanyen mai.

Vicent Usó (Vila-real, 1963), col·laborador d'aquest suplement, va guanyar l'últim premi Andròmina amb *Crònica de la devastació*, una novel·la que encerta a explicar els horrors de la guerra i la lluita personal del protagonista amb un llenguatge poètic i efectiu. Des de la seva estrena el 1992 amb *La cançó de la terra estimada*, aquesta és la vuitena novel·la que publica i el vuitè premi que rep.

El primer que cal comentar d'aquesta obra, perquè és el primer que et fa reflexionar un cop has llegit la primera paraula, és la tècnica que ha utilitzat l'autor. Una aposta valenta de la qual ja avanço que surt victoriós, perquè el text no només es pot interpretar sense entrebancs, sinó perquè, a més, el ritme, la textura i els significats simbòlics en surten molt potenciats. Quim Monzó va experi-

mentar amb la puntuació en diferents fragments de *L'udol del grisú al caire de les clavegueres* pel gust de fer-ho i probablement per transgredir. A *Els tripulants*, Xavier Gual crea, i transmet magníficament, un ambient claustrofòbic gràcies al fet que els diàlegs constants que mantenen els dos protagonistes (dos pirates aïllats en un vaixell, i envoltats de cadàvers, que esperen la mort per escorbut emborratxant-se) apareixen seguits, sense cap signe que distingeixi la veu de cada personatge. Però la intenció d'Usó va més en la línia que Luis Martín-Santos va dibuixar amb els monòlegs interiors del referent novel·lístic que és *Tiempo de silencio*, que les idees flueixin en un corrent continu, tal com el nostre cap les segrega, i que el lector les assimili sense pauses, seguint el fil d'uns pensaments més ordenats i clars del que la grafia ens permet creure.

A *Crònica de la devastació* les majúscules només serveixen per distingir l'inici de les diferents entrades dels diàlegs, cap nom propi en du, i els textos es presenten seguits, compactats, fins que un doble espai en blanc els divideix quan l'acció demana un salt en el temps. Però el més significatiu és que no hi ha cap punt. Cap ni un. És una estructura circular, com la vida, dividida per unes comes que oxigenen i esbossen significats.

Luka, el protagonista, és un vell poeta que ha de fer front a la pèrdua dels valors més preuats (la seva dona Maia i la fe en la poesia) enmig d'un clima bèl·lic. Tot i que Usó no ens situa l'acció en un context concret, els noms dels personatges (Maia, Ladis, Jorga, Narsos, Jafis...) indueixen a pensar que s'ha inspirat en el conflicte dels Balcans. Luka no vol escoltar notícies de la guerra, però la tragèdia, l'horror, la devastació,

per criticar l'ambient literari que es produeix (sigui quan sigui i allà on sigui) sempre que hi ha més de dos autors junts: "Imbècil de mi, poeta neci, res no m'importava aleshores sinó la literatura, dic malament, no la literatura sinó la fama que m'havia proporcionat la poesia, i fou la pretensió de mantenir-la, d'acréixer-la encara, que em féu enredar-me en intrigues de saló, en baralles poeticides, en cenacles de conspiradors on mai ningú no s'expressava amb franquesa, on la metàfora no era fonament de bellesa sinó sicària de la mentida".

Luka és un home pragmàtic, que creu en l'atzar, però que busca respostes, sincer amb ell mateix des que el xoc tardà de la mort de la seva dona ha tingut un efecte de redescoberta. De la mateixa manera pot admetre: "Em fa pànic intuir que si haguera tingut l'ocasió jo també hauria estat capaç de traïr i de matar a canvi d'una garantia de supervivència", com pot enllestir amb precisió i elegància un dels grans dubtes de l'home: "Déu és la resposta a una pregunta que no sabem contestar, el problema és que cada vegada sabem contestar més preguntes així que Déu es va empetitint i empetitint fins que arribarà un moment en què desapareixerà", com accepta, no sense recança, la solitud que l'envolta per culpa de la vida, que és la guerra més important: "Els vells aprenem aviat que la companyia de teatre amb la qual hem representat la vida va quedant-se, a poc a poc, òrfena d'actors, de sobte t'adones un dia que, en contra del costum, no hi ha qui et replique una frase qual-sevol de la comèdia".

El poeta irlandès i amic íntim de Luka, Seamus Heaney, és l'únic i últim contacte que manté amb la cultura activa, una cultura que abraça noms com els de Wang Wei, Li Bai, Pessoa, Brecht, Walcott, Onetti, Brodsky, Paz, Kavafis, Espriu, Safo, al costat de Pontormo, Massaccio, Vermeer, de Delft, Klimt, Picasso, Kokoschka, Grosz... Luka és un poeta buit de paraules, però amb una extensa riquesa cultural i una reflexió contínua que l'empenyen cap a la superació amb la discreta dignitat dels perdedors, l'empenyen a fer-nos la *Crònica de la devastació*, movent-se, com una peça d'escacs, de la ciutat al poble i del poble a la ciutat, de la fama a l'intimisme i de l'intimisme a l'anonimat.

Vicent Usó ha escrit una novel·la sòlida i intel·ligent, bella i sòbria, que toca temes força tractats sobre els quals, però, mai no ho acabem de saber tot i, a més, ho ha fet amb una mestria i un equilibri d'alt nivell literari. Luka, el seu protagonista, pateix el càstig del seu ego, la devastació de la paraula, una devastació que, paradoxalment, Usó ens ha mostrat construint una gran obra.

CRISTINA CALDERER

Vicent Usó, últim guanyador del premi Andròmina

entren en la seva vida sense demanar permís. I ell es deixa fer. Una sola crossa sosté dempeus les ànsies de viure, de sobreviure, del protagonista: el seu nét que, amb un joc de miralls temporals, també es diu Luka. "No sóc sinó un pobre rimaire sense forces, abatut per la mort i la responsabilitat de constituir l'únic estaló que pot ajudar a redreçar el futur de Luka".

GUERRA INTERNA I EXTERNA

L'entorn col·lectiu és una guerra fratricida, però l'interior de Luka viu una lluita tant o més cruenta. El seu passat de poeta famós ha estat destruït en un incendi en què ho perd tot, fins a l'últim llibre, els poemes inèdits, fins a l'última il·lusió, l'orgull de poeta, la necessitat de llegir. Perd la paraula.

Usó aprofita la crisi del poeta crepuscular per mostrar amb exactitud,

NARRATIVA

Sempre he volgut anar a L.A.

CARLOS ZANÓN

Alex Volney, *Pell negra*. Editorial Moll. Palma, 2002.

No conec l'Àlex Volney. Conec, això sí, les dades de la solapa –uns trenta-i-tants, finalista de diversos premis amb aquesta obra, col·laborador cultural i autor de dos poemaris– i he llegit la seva prosa mallorquina. Però fantasiegem sobre Volney. Puc imaginar-me'l al local d'assaig mirant la resta de la seva banda –on ell escriu les lletres de les cançons, per descomptat– i plantejant-se la pregunta adequada. ¿Val la pena tirar endavant un grup en què, dels cinc membres, quatre volen tocar la guitarra solista i cantar? Puc imaginar-me també el clàssic conflicte de la minusvalidesa vital de l'home de lletres. Atret byronianament cap a l'acció, cap a aquells tipus que no miren ni parlen sinó que actuen. Que res els importa més enllà del seu *carpe diem* caníbal. En definitiva, els que no intenten semblar nois dolents sinó que, senzillament, són nois dolents.

No conec l'Àlex Volney però puc aventurar la seva discografia. Les seves referències literàries provenen del vinil i no de la biblioteca. Res gaire original: una estació obligada en la Gòlgota dels fills dels 60. Solament aquest intent homèric de fer de *Search & Destroy* un poema o de *Blonde on Blonde* la novel·la que mai va poder escriure ningú. També és una qüestió d'actitud. Joe Strummer i Keith Richards (o altres estrelles del rock com ara Bukowski i Houellebecq) són models addictius a anys llum de funcionaris o mòmies de l'univers literari tipus, bé, deixem-ho... Però Volney és escriptor i no músic. És un tio una mica revoltós però no un delinqüent: la mare de la seva nòvia està contenta amb ell. I també els gats del carreró.

Pell negra va ser escrita el 1997. Va lluitar per publicar-la. Àlex sabia que havia d'impedir tornar-se invisible. Objectiu aconseguit, doncs. Però ara comença el joc. Perquè *Pell negra* no deixa de ser el llibre que s'escriu des de l'habitació de casa dels papus imaginant –que no vivint– com deu ser el món allà fora. *Pell negra* és això, una fantasia adolescent amb les pistoles que vessen semen i acne i que desapareixen a raig contra tot el que es mou. Ben identificats els enemics –els burgesos, els adults, els que negocien amb l'afecte i fugen de la passió–, millor col·locats els herois –els pirates ben plantats, els bandolers que fan l'ullet, les noies guapes, lleials i promíscues– i una banda sonora que ensopega amb nosaltres cada dues línies. Anunciada com a *road movie*, a estones confusa, a estones pamfletària, sempre honesta en la seva ingenuïtat, *Pell negra* anuncia títols de cançons que no prosa, amaga però no pega, somia però no sap mai ficcionar. Però per sota d'aquest pòster a les parets d'habitació mitòmana, batega l'Àlex escriptor, el que encara no ha descobert que Black Francis podia escopir *Tame*, sí, però mai hauria pogut escriure *Factotum* o *Una temporada a l'infern*. Però ja n'hi ha prou de fer-se el saberut: tot això, ara, l'Àlex ja ho sap. Segur que al calaix del seu escriptori hi té una o dues noves novel·les a l'espera d'algú que s'hi jugui la pell. Segur que l'Àlex ja sap que les Browning no es carreguen amb bales sinó amb mala llet, amb sang, amb ràbia. És a dir, amb actitud, amb talent. És a dir, literatura.

Som-hi, Àlex, torna-la a tocar. Més alt, més fort, més endins. T'esperem.